

СОЦІАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ¹

SOCIAL ORIENTATION OF NATIONAL PROJECTS

Любов ФЕДУЛОВА,
 доктор економічних наук,
 Інститут економіки
 та прогнозування НАН України, Київ

Lyubov FEDULOVA,
 Doctor of Economics,
 Institute for Economics
 and Forecasting, Ukrainian NAS, Kyiv

Визнаним серед науковців і практиків є обґрунтоване твердження, що успішність економіки XXI століття залежить від наявності інтелектуального потенціалу громадян, що є основним фактором технологічного прогресу та відповідно результатом передових економічних позицій країни у світових рейтингах. Саме тому актуальність «інвестування в людину» набуває все більшого значення: якісна медична допомога, інфраструктурні послуги, доступне житло, якісна освіта стали складовими державних програм і проектів багатьох країн світу [1]. Отже, якість життя людей та створені необхідні умови праці, навчання, лікування й розвитку формують основний приріст національного достатку [2].

Необхідність посилення соціальної орієнтації сучасних економік змушує шукати нові механізми забезпечення однієї з базових потреб – захищеності населення, які б сприяли підвищенню конкурентоспроможності та інтегрованості суспільства. Реалізація таких механізмів вимагає в свою чергу посилення стратегічної ролі держави, що визначає пріоритети й напрями розвитку, здійснює розбудову некомерційного сектора економіки, соціалізацію бізнесу.

Відповідно до зазначеного національні проекти (НП) можна розглядати як ключовий напрям модернізації функціонування суспільних відносин у сферах діяльності проектів загальнодержавного значення. Особливо якщо такі проекти мають статус *інноваційного проекту державного значення* як комплекс взаємопов'язаних за ресурсами, виконавцями й строкам здійснення заходів, спрямованих на досягнення необхідного рівня національної безпеки, одержання економічного ефекту, що має значення на рівні економіки в цілому або провідних секторів економіки; вирішення найбільш актуальних завдань у соціальній сфері, пов'язаних насамперед з підвищенням якості життя населення, що включає прикладні наукові дослідження, дослідно-конструкторські й технологічні розробки, розвиток високотехнологічного виробництва й виведення продукції на ринок, на реалізацію якого концентруються ресурси й забезпечується державна підтримка. Такі проекти можна вважати особливим механізмом стимулювання інноваційної діяльності, що забезпечує найбільш значимий з економічної точки зору етап інноваційного циклу – трансформацію результатів науково-технологічної діяльності в конкурентоспроможну наукомістку продукцію, яка має високий потенціал ринкової реалізації.

Досить часто національні проекти пов'язані з реалізацією промислової, регіональної або інноваційної політики. У такому контексті особлива соціальна значимість інноваційної діяльності полягає в тому, що інновації максимально сприяють розвитку творчості й трудового потенціалу особистості, чим значно розвивають соціальний потенціал. Розвиток інноваційних процесів не тільки збагачує соціальні взаємодії в сферах науки, техніки і технологій, а й поліпшує структуру соціального простору.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що національні проекти формуються й реалізуються саме в тих галузях, в яких для вирішення системних проблем у соціально-економічному розвитку потрібен системний підхід як у сфері економіки, так і в сфері правового регулювання. Реалізація національних проектів дозволила економікам різних країн вийти на якісно нові рівні розвитку, які не можна було досягти позапрограмними методами. Сфери реалізації проектів зовсім різні й залежать від визначення найбільш важливих системних проблем і поставлених для їхнього вирішення завдань. Особливо активно проектний підхід використовується як при

реалізації промислової політики, так і при вирішенні соціальних завдань. Так, у Німеччині було започатковано першу національну програму страхування робочих і потенційних військовослужбовців; у США – здійснено створення й функціонування в короткі строки (близько 6 місяців) програми для покращення житлової ситуації в країні; реалізація проектів в АПК отримала значну підтримку від країн ЄС [3].

Особливо активізувався механізм реалізації національних проектів у рамках стратегії виведення економіки країн з глобальної фінансово-економічної кризи 2007-2009 років. Наприклад, американський уряд активно реалізовував «Національний проект відновлення й реінвестування 2009» (American Recovery and Reinvestment Plan), що передбачав виділення 787 млрд. дол., у тому числі на довгострокові програми, й був призначений для того, щоб у короткостроковій перспективі сприяти боротьбі з безробіттям (за словами Б.Обами, «зберегти або створити 3 млн. робочих місць»), а в довгостроковій – забезпечити тривале економічне зростання. Зокрема, цей акт пропонував зменшення податкового навантаження, заходи щодо стримування безробіття, інвестиції в охорону здоров'я, науку й освіту, а також розвиток енергетичного сектора й інфраструктури.

І нині особлива увага в рамках національного антикризового проекту приділяється розвитку регіональної інфраструктури США, у тому числі відновленню й розширенню транспортної мережі, створенню ще в середині XX століття. Передбачений обсяг фінансування інфраструктурних проектів є найбільшим із середини 1950-х років, коли була ініційована найбільша на той момент програма будівництва сучасної мережі автодоріг [4]. Кожний штат має свою частку в національній програмі й зобов'язаний розробити регіональну програму щодо освоєння цих коштів з аргументацією їхнього розподілу за широким спектром підпрограм. Відповідно штати створюють і контролюючі органи. Наприклад, штат Нью-Йорк очікує одержати 26,7 млрд. дол. США в рамках зазначеного вище «Національного проекту американського відновлення й реінвестування» [5]. Крім розробки підпрограм і заходів щодо виходу з кризи в рамках федеральної антикризової програми, у штаті продовжують діяти й започатковуються нові регіональні програми, спрямовані на підтримку нужденних і розвитку економіки штату в цілому.

Вихід із кризи і посткризового розвитку країни *Уряд Казахстану* вбачає у частковій зміні парадигми економічної політики й реалізації в країні з 1 січня 2010 п'ятирічної Програми форсованого індустріального розвитку (ПФІР). Передбачається здійснити відхід від глобальних експортно-орієнтованих проектів, продукція яких практично не мала внутрішнього споживача, та переорієнтуватися на проекти й галузі, спрямовані насамперед на внутрішній попит. Оголошено сім пріоритетів: АПК і сільгосппереробка; розвиток будівельної індустрії та виробництво будівельних матеріалів; розвиток нафтопереробки та інфраструктури нафтогазового сектора; розвиток металургії та виробництва готових металевих продуктів; прискорення розвитку хімічної, фармацевтичної та оборонної промисловості; енергетика, включаючи розвиток чистої енергетики; розвиток транспортної та телекомунікаційної інфраструктури. Під контролем уряду Казахстану нині реалізуються й опрацьовуються 382 проекти в рамках ПФІР загальною вартістю близько 61 мільярда доларів, 37 з них визначені як проривні.

Під впливом світової фінансової кризи Китай прийняв рішення переорієнтуватися на задоволення внутрішнього попиту за рахунок пріоритетного розвитку сільської інфраструктури,

Визначено сутність та роль національних проектів як механізму реалізації державної економічної політики в умовах посилення її соціалізації. Проаналізовано стан розвитку інституту національних проектів в Україні та визначено фактори, що стримують цей процес. Розроблено пропозиції щодо посилення принципу соціальної спрямованості при розробці, затвердженні та реалізації національних проектів, серед яких ключове місце належить залученню соціального потенціалу країни та забезпеченню соціальної інтеграції суспільства.

Essence and role of national projects certain as a mechanism of realization of public economic policy under the conditions of strengthening of its socialization is determined. Development of institute of national projects status is analysed in Ukraine and factors which restrain this process are detected. Suggestions in relation to strengthening of principle of social orientation when developing, assertion and realization of national projects among which a key place belongs to bringing in social potential of country and providing of social integration of society, are given.

підвищення якості комунальних послуг та рівня охорони здоров'я й освіти, широкомасштабного будівництва в агропромисловому секторі, збільшення доходів селян. У 2010 році влада Китаю виділила на будівельні проекти в західних регіонах країни 100 мільярдів доларів. Наразі Тибетський і Сінцзянь-Уйгурський автономні райони, провінції Сичуань і Юньнань є найменш розвинутими в Китаї, тому там передбачається реалізувати 23 інфраструктурні проекти. Це в першу чергу автомобільні й залізничні дороги, аеропорти та енергетичні об'єкти. Уряд Китаю має намір за рахунок масштабного будівництва підвищити внутрішній споживчий попит, щоб менше залежати від зовнішніх покупок китайських товарів.

Особливо цікавим для нас є досвід Російської Федерації стосовно формування й реалізації положень інституту національних проектів. Зокрема, Програма пріоритетних національних проектів була сформульована президентом Росії В.Путіним 5 вересня 2005 року у зверненні до уряду, парламенту й керівників регіонів. Як пріоритетні напрями «інвестицій у людину» глава держави виділив: охорону здоров'я, освіту, житло, сільське господарство. На всі чотири напрями було виділено з бюджету близько 10 мільярдів доларів. Слід зазначити, що запровадження нацпроектів у Росії в соціальній сфері було можливим завдяки значним обсягам бюджетного фінансування зі Стабілізаційного фонду РФ. У 2006 році ряд політиків і ЗМІ називали заходи щодо поліпшення демографічної ситуації «новим національним проектом». У 2006-2007 роках основою реалізації нацпроектів були профільні федеральні цільові програми (ФЦП). Однак оперативна інформація стосовно реалізації НП в Росії на спеціальному сайті (новини, стенограми та ін.) перестала оновлюватися в травні 2009 року. Пізніше на сайті з'явився документ «Уточнені напрями реалізації пріоритетного національного проекту «Доступне й комфортне житло – громадянам Росії» на 2009-2012 роки», прийнятий 1 липня 2009 року. На засіданні Президії ради при президентові Росії з питань реалізації пріоритетних національних проектів і демографічної політики було прийнято остаточне рішення про припинення їхнього існування з 2009 року, ухвалено рішення протягом місяця завершити роботу з розробки трьох держпрограм, у які будуть перетворені нацпроекти з розвитку освіти, охорони здоров'я й доступного житла, після чого вони будуть затверджені тією ж Держрадою.

Що стосується якості й значимості російських національних проектів, то тут думки розходяться. В умовах, коли багато чого з методології формування нацпроектів в Україні скопійовано саме з російської моделі, заслуговують на увагу наступні експертні висновки. «Охарактеризовані «національні проекти» не є ані дійсно національними, ані кроком до соціальної переорієнтації державної економічної політики. Їхне висування – по суті «піарівська», «політехнологічна» акція, що камуфлює намір продовжувати й радикалізувати курс лібералістських реформ. Необхідно розгорнути широке, гласне й багатостороннє обговорення «проектів» та інших стратегічних заяв федеральної влади, залучаючи до дискусії з особистою участю їхніх високопоставлених представників і експертів» [6].

Три головні проблеми НП РФ [7]:

«1. Національні проекти не перетворилися в науково опрацьовані програми. Це відбулося через те, що ані суспільні сили, ані професіонали-вчені до цієї роботи не були залучені відповідним чином.

2. Сприйняття національних проектів у соціумі виявилось суперечливим. Факти такі, що сама ідея національного проекту як засобу вирішення важливих проблем країни вважається плідною тільки 29% російських громадян. На думку 27% росіян, національні проекти не є ефективним засобом вирішення проблем.

3. Проекти не стали національними у західному сенсі цього слова, у країнах, де нації представляють таку єдність суспільства й держави, в якому держава слугує суспільству. Тоді як зміст назви «національний» передбачає керівну роль громадських організацій і вирішальний внесок професійних асоціацій за підтримки держави. У цьому випадку все навпаки – держава висуває проекти й саме ж керує ними, розподіляє гроші на свій розсуд, під час відсутності ефективного суспільного контролю й суспільної підтримки. Тому ці проекти зараз виглядають як національні за назвою, але урядові – за суттю. Аналіз дозволяє зробити висновок, що національні проекти не є національними в науковому змісті цього поняття. Національні проекти не є й науково обґрунтованими програмами соціального розвитку, суспільно значимими, оминули попередню науково-професійну й суспільну експертизу. Схоже, що це не національні, а швидше урядові проекти».

На сучасному етапі розвитку сучасної України як держави реалізація пріоритетних національних проектів вважається ефективним механізмом забезпечення її соціально-правової політики. Цей механізм повинен застосовуватися там і тоді, де процеси ринкового саморегулювання не здатні вирішувати проблеми, що виникають, виявляються небезпечні тенденції, де без прямого втручання держави

ці тенденції подолати неможливо. «Поняття пріоритету означає насамперед першість у часі в здійсненні якої-небудь діяльності, і в даному розрізі можна стверджувати, що реалізація пріоритетних національних проектів заснована перш за все на реалізації положень Конституції» [8].

З урахуванням світового досвіду реалізації національних проектів Україною на сьогодні розглядається модель, яка має на меті активізувати модельовані ринком стратегічні інвестиційні проекти в рамках національних пріоритетів, що були визначені вищим керівництвом країни. Кабінетом Міністрів України 8 грудня 2010 року було затверджено перелік «Національних проектів» [9] з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку держави та «Положення про Національні проекти». Зокрема, наголошується, що переважна кількість проектів національного значення базується на механізмі державно-приватного партнерства та включає певні базові принципи: пріоритет інвестиційних коштів; використання проектного менеджменту у сфері державного управління; персональна відповідальність за отримання встановленого результату у зазначені строки; співпраця з провідними світовими компаніями. Кабінетом Міністрів України створено Державне агентство з управління національними проектами (Держінвестпроект України) [10], основним завданням якого є забезпечення реалізації стратегічно важливих проектів, що сприяють технологічному оновленню й розвитку базових галузей реального сектору економіки України. Тобто інститут національних проектів в Україні має безпосереднє відношення до реалізації завдань розбудови інноваційної економіки. На початку діяльності Держінвестпроект України було заявлено, що реалізація національних проектів відбуватиметься за трьома рамковими напрямками: розвиток транзитного потенціалу країни (транспорт, в тому числі й для транспортування скрапленого газу); розвиток енергетичної ефективності й безпеки (диверсифікація енергоресурсів, розширення потужностей відновлюваних джерел енергії); розвиток людського потенціалу (соціальні проекти щодо покращення медичного обслуговування та соціальної допомоги).

Узагальнена характеристика сутності й стану реалізації національних проектів (табл. 1), складена згідно з офіційними документами, дозволяє отримати загальну інформацію й підтверджує перш за все запланованість соціальних ефектів від їхньої реалізації, що є задовільним, проте вкрай повільним процесом їх реальної реалізації. Окрім того, після 2010 року відбуваються постійні зміни в складі НП, що свідчить про реалізацію принципів стратегічного планування, коли цілі, задачі та методи їхньої реалізації постійно оцінюються й корегуються. Так, національний проект «Якісна вода» – забезпечення населення України якісною питною водою» відтепер також включатиме проекти «Створення мережі постачання якісної питної води населенню», «Організація виробництва водоочисних систем та їх компонентів».

Проект «Відкритий світ» – створення інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня на базі технологій радіозв'язку четвертого покоління (4G) містить такі складові: «Освітня мережа (4G)», «Електронний учитель», «Освітня хмара», «Новий учитель», «Електронне урядування».

Національний проект «Місто майбутнього» включає проекти «InterMedicalEcoCiti», «Київ-city», «Технополіс «П'ятихатки». Національний проект «Повітряний експрес» було розширено до кількох стратегічних інфраструктурних проектів: будівництво залізничного пасажирського сполучення м.Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль», спорудження міської кільцевої автомобільної дороги навколо м.Києва від вул.Столичне шосе до автомобільної дороги М-03 Київ – Харків – Довжанський на ділянці Київ – Бориспіль, будівництво дороги від Подільського мостового переходу через р. Дніпро до просп. Ватутіна з транспортною розв'язкою на перетині урочища Горбачиха з Подільським мостовим переходом через р. Дніпро у м. Києві. Національний проект «Олімпійська надія – 2022» складається ще з кількох проектів: «Львів – олімпійське місто», «Боржава-резорт» та «Спортивний курорт Тисовець» [11]. Сформовано напрям «Агрופерспектива», що включає проекти «Зерно України» – програма розвитку зернопробудови з високими виробничими та економічними показниками; «Відроджене скотарство» – забезпечення продовольчої безпеки в частині виробництва молочної продукції та яловичини, збільшення експортного потенціалу галузі тваринництва. «Відроджене скотарство» – розроблення та реалізація програми розвитку скотарства – соціальний ефект: забезпечення громадян високоякісними та безпечними продуктами харчування у необхідних об'ємах; створення нових робочих місць; розвиток інфраструктури сільських громад; «Зелені ринки» – створення мережі регіональних оптових продовольчих ринків.

Постійно відбувається пошук моделі реалізації нацпроектів. Зокрема, в рамках національного проекту «Відкритий світ» – створення інформаційно-комунікаційної

Таблиця 1. Характеристика національних проектів України

№	Національний пріоритет згідно з Указом Президента України від 08.09.2010 року № 895	Назва проекту	Сутність проекту, стратегічні цілі	Економічна доцільність	Соціальний ефект	Термін реалізації	Орієнтовний обсяг фінансування	Результати за 2012 рік і 1 кв. 2013 р.
1	Нова енергія	«LNG термінал» – морський термінал з прийому скрапленого газу.	Будівництво на Чорноморському узбережжі України терміналу з прийому скрапленого природного газу. Орієнтовна потужність терміналу – 10 млрд. куб. м. газу на рік. Енергетична незалежність держави. Диверсифікація енергопостачання. Інтеграція у міжнародні проекти з видобування та транспортування вуглеводнів. Розбудова вітчизняної інфраструктури.	Зниження на 15-20% вартості імпортованого природного газу. Окупність проекту у формі державно-приватного партнерства – 5-7 років.	Зниження вартості природного газу для домашніх господарств та ЖКГ. Створення нових робочих місць.	4 роки	8 млрд. грн.	Здійснюється пошук інвесторів. Проводиться робота з розробки проектно-кошторисної документації. Здійснюється робота над створенням необхідної нормативно-правової бази. Розроблено проект постанови КМ України «Деякі питання реалізації національного проекту «LNG Україна – створення інфраструктури постачання скрапленого газу в Україну». Здійснюються періодичні зустрічі та переговори з компаніями – потенційними виконавцями проекту.
2	Нова енергія	«Енергія природи» – будівництво комплексу вітрових, сонячних та малих гідроелектростанцій, виробництво твердого альтернативного палива.	Спорудження вітрових та сонячних електростанцій орієнтовно встановленої потужності 2000МВт. Будівництво заводів з виготовлення твердого альтернативного палива. Будівництво та експлуатація системи малих гідроелектростанцій. Підвищення енергонезалежності держави. Диверсифікація джерел енергопостачання з урахуванням європейського досвіду. Виконання зобов'язань України щодо Кіотського протоколу. Безвідходне виробництво у сферах сільського та лісового господарства й деревообробки. Сприяння реформуванню ЖКГ.	Можливість щорічно виробляти 4,5-5,0 млрд. кВт*год екологічно чистої електроенергії протягом 25 років терміну корисної експлуатації ВЕС і СЕС. Окупність – 7 років.	Покращення екологічної ситуації. Підвищення стабільності постачання електроенергії населенню окремих регіонів держави. Реалізація запобіжних протипаводкових заходів при будівництві малих ГЕС. Створення нових робочих місць.	4 роки	30 млрд. грн.	4 жовтня 2012 року в Приазовському районі Запорізької області відбулась урочиста церемонія введення в експлуатацію Ботівської вітроелектростанції (далі – ВЕС) компанії ТОВ «ДТЕК». У 2012 році було введено 20 установок Ботівської ВЕС. В січні 2013 року прийнято в експлуатацію 3 вітроелектростанції згідно декларацій про готовність об'єкта до експлуатації. Наразі ведуться роботи з будівництва двох інших ВЕС майбутнього вітропарку «ДТЕК Приазовський» в Запорізькій області – Приморської та Бердянської. Повне введення в експлуатацію трьох станцій вітропарку «Приазовський» загальною потужністю 550 МВт прогнозується до кінця 2015 року. Розробляється техніко-економічне обґрунтування складової НП «Енергія природи» – «Теплий дім», що передбачає покращення показників енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів житлових і бюджетних будівель. Протягом I кварталу 2013 року в рамках НП «Енергія природи» та її складової «Енергія біомаси» проведено роботу щодо формування земельного банку підприємства (для плантацій енергетичних рослин), пошуку сучасних технологічних рішень у створенні енергетичних плантацій та інвесторів (зустрічі, перемовини, фінансова модель). Завершуються роботи з розробки техніко-економічного обґрунтування складової НП «Енергія природи» – «Теплий дім», що передбачає покращення показників енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів житлових та бюджетних будівель. Також у рамках проекту «Теплий дім» додатково включено міста Чернівці та Тернопіль і отримані уточнені вихідні дані з усіх міст – учасників проекту щодо будинків, які підлягають санації.

№	Національний пріоритет згідно з Указом Президента України від 08.09.2010 року № 895	Назва проекту	Сутність проекту, стратегічні цілі	Економічна доцільність	Соціальний ефект	Термін реалізації	Орієнтовний обсяг фінансування	Результати за 2012 рік і кв. 2013 р.
3	Нова якість життя	«Доступне житло» – система проектів комплексного будівництва доступного житла.	Будівництво на засадах державно-приватного партнерства доступного житла, зокрема, для: молодих фахівців у сфері стратегічних державних пріоритетів; учасників кадрової програми Президента; військовослужбовців; учасників програми соціальної адаптації кримськотатарського населення (орієнтовна вартість 1 кв.м. – 4000 грн.) Підвищення ефективності державної служби через якісну мотивацію державних службовців. Соціальна підтримка громадян. Створення близько 3 000 нових робочих місць.	Проект є окупним з економічною рентабельністю. Прямі інвестиції в будівельну та суміжній галузі складуть 12 млрд. грн.	Надання житла громадянам на умовах комерційної доступності. Зняття соціальної напруженості в суспільстві. Створення нових робочих місць.	5 років	12 млрд. грн.	У 2012 році передбачено бюджетну програму «Надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла», головним виконавцем якої є Мінрегіон України. Після проведеної роботи з Адміністрацією Президента України, Мінрегіоном України та зацікавленими Центральними органами виконавчої влади було прийнято рішення, що в зв'язку з реалізацією соціальних ініціатив глави держави національний проект «Доступне житло» буде адмініструватися Мінрегіоном у рамках державної цільової програми «Доступне житло».
4	Нова якість життя	«Нове життя» – нова якість охорони материнства та дитинства.	Будівництво 27 регіональних перинатальних центрів.		Здоров'я нації	3 роки	320 млн. грн.	У 2012 році відкрито 8 перинатальних центрів. У першому кварталі 2013 відкрито перинатальний центр у Рівному.
5	Нова якість життя	«Чисте місто» – система комплексів з переробки (ТПВ) твердих побутових відходів.	Будівництво нових сучасних комплексів з переробки та утилізації твердих побутових відходів (ТПВ) на найвищому технічному та екологічному рівні. Пілотний проект у 10 містах. Перехід на європейську систему переробки твердих побутових відходів. Системне вирішення проблеми забруднення навколишнього середовища. Зміна законодавчого регулювання поводження з твердими побутовими відходами.	Окупність проекту у формі державно-приватного партнерства – 6 років з економічною рентабельністю. Загальне зниження енергоємності та ресурсоемності економіки. Сировинна база для високотехнологічних галузей.	Вирішення критичної проблеми забруднення довкілля – покращення одного з найважливіших параметрів якості життя громадян.	4 роки	5 млрд. грн.	Наразі здійснюється розробка проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо введення збору з виробників та імпортерів упаковки та товарів в упаковці на розвиток перероблення твердих побутових відходів та внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо включення до видатків Державного бюджету України видатків на переробку твердих побутових відходів. Представниками НП «Чисте місто» ведуться переговори з потенційними інвесторами, які зацікавлені у «заходженні» на український ринок сміттєпереробки, зокрема з компаніями Global Project Capital, Sigma Blazer, BN Umwelt, ETVie Energy, Napzod (Польща), Transfer Vienna GmbH, A.8.A. (Австрія), VEOLIA (Франція), Remondis (Німеччина), AWM International (Англія).
6	Нова якість життя	«Якісна вода» – забезпечення населення України якісною питною водою	Будівництво 23 000 групових і локальних систем очистки та доочистки питної води й розливу її в тару. Досягнення європейських показників у дотриманні одного з основних та базових прав людини – права на якісну питну воду. Виконання рішень ООН щодо забезпечення прав людини. Доступ соціально незахищених верств населення до якісної питної води.	Проект має синергетичний економічний ефект. Стимулює інноваційні процеси за умови розробки нових систем очистки та доочистки води. Мінімізує витрати на виробництво оборотної тари для розливу води.	Поліпшення здоров'я людини та суспільства в цілому. Підвищення якості життя.	6 років	4 млрд. грн.	З метою реалізації вказаного проекту розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання підготовки до реалізації національного проекту «Якісна вода» – забезпечення населення України якісною питною водою» та подано на розгляд уряду, який 6 березня 2013 року на засіданні уряду було розглянуто та відхилено. За результатами засідання Кабінету Міністрів України від 13 березня 2013 року доручено Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, областним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям сприяти реалізації проекту «Якісна вода» відповідно до розробленого попереднього техніко-економічного обґрунтування.

№	Національний пріоритет згідно з Указом Президента України від 08.09.2010 року № 895	Назва проекту	Сутність проекту, стратегічні цілі	Економічна доцільність	Соціальний ефект	Термін реалізації	Орієнтовний обсяг фінансування	Результати за 2012 рік і кв. 2013 р.
7	Нова якість життя	«Відкритий світ» – створення інформаційно-комунікаційної (4G) освітньої мережі національного рівня.	Створення національної освітньої інформаційної мережі: 1. Створення освітньої інфраструктури на основі безпроводної мережі 4-го покоління; 2. Стандартизація та уніфікація методик навчання та створення централізованої системи навчання та оцінки знань учнів (надання 1,5 млн. школярам нетбуків з пільговим підключенням до інтернету); 3. Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в систему управління освітніми установами. Підвищення конкурентної спроможності країни. Створення умов для розвитку національної науки та наукомістких технологій. Ефективна розбудова інформаційного суспільства. Підготовка покоління української інтелектуальної еліти. Інтеграція в європейську та світову системи освіти.	Впровадження ІКТ забезпечить темпи зростання економіки України ($\frac{1}{2}$ доданої вартості забезпечуються за рахунок впровадження сучасних технологій). Досягнення інформаційно-інноваційного прориву. Елементи проекту окупні у формі державно-приватного партнерства.	Забезпечення рівної можливості доступу школярів до якісних навчальних програм незалежно від місця проживання. Підвищення якісного освітнього рівня. Створення платформи для ефективного доступу населення до інформації та ІКТ.	4 роки	5 млрд. грн.	Визначено 54 школи, в яких реалізується перший етап національного проекту «Відкритий світ». Проект реалізовуватиметься в усіх 25 областях України, містах Київ та Севастополь. Продовжується робота над створенням веб-порталу єдиного національного інформаційного освітнього середовища, на якому будуть розміщені мультимедійні інтерактивні уроки.
8	Нова якість життя	«Місто майбутнього» – формування стратегічного плану та системи проектів розвитку міста (пілот – м. Київ).	Реалізація експериментального механізму розвитку регіону через розробку стратегічного плану та проектів розвитку. Реалізація системи пілотних проектів, спрямованих на підвищення якості життя, в т.ч.: «Чисте місто», «Якісна вода», «Доступне житло» тощо. Пілот – м. Київ. Підвищення стандартів якості життя населення на основі сталого розвитку. Модернізація інфраструктури. Зростання інвестиційної та туристичної привабливості. Посилення конкурентних позицій та міжнародних рейтингів столиці України.	Ефективне використання наявних ресурсів територіальної громади. Синергетичний ефект від реалізації проектів розвитку у всіх сферах – будівництві, транспорті, туризмі, культурі, послугах. Суттєве зростання кількості робочих місць та підвищення заробітної плати.	Залучення мешканців міста до управління міським розвитком. Суттєве покращення якості життя у м. Києві, доступність житла, освітніх, медичних послуг, соціальна захищеність	10 років		У I кварталі 2013 року проведено тендер з відбору переможців на виконання техніко-економічного обґрунтування національного проекту «Місто майбутнього». У другій декаді квітня планується підписання договору з переможцем конкурсних торгів компанією «ECOMM Co» на виконання робіт щодо розробки техніко-економічного обґрунтування. Підготовлено та оголошено тендер на розробку техніко-економічного обґрунтування, 21.01.2013 відбудеться розкриття тендерних пропозицій.
9	Нова інфраструктура	«Повітряний експрес» – організація залізничного пасажирського сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль», будівництво інших інфраструктурних об'єктів МА «Бориспіль».	Створення швидкісних пасажирських перевезень між ст. «Київ-Пасажирський» та міжнародним аеропортом «Бориспіль», розвиток інфраструктури міжнародного аеропорту «Бориспіль». Уникнення транспортного колапсу в м. Києві. Посилення конкурентних позицій українських авіаперевізників, запровадження кращих європейських і світових практик в обслуговуванні пасажирів. Зростання інвестиційної та туристичної привабливості країни.	Термін окупності: пасажирське залізничне сполучення – 15 років; злітно-посадкова смуга – 8 років. Повна прибутковість проекту передбачає (крім прямої комерційної вигоди) також позитивні ефекти у суміжних галузях – транспорті, логістиці, туризмі, послугах.	Підвищення рівня обслуговування з прийому/відправлення пасажирів, покращення екологічної ситуації, створення нових робочих місць. Зменшення навантаження на автомагістралі.	3 роки	Пасажирське залізничне сполучення – орієнтовно 4,6 млрд. грн. Інфраструктура МА «Бориспіль» – орієнтовно 2,8 млрд. грн.	У рамках організації залізничного пасажирського сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль» підписано технічну угоду з компанією «СМЕС» (КНР) та найближчим часом очікується отримання першого траншу від Експортно-імпортного банку Китаю.
10	Нова інфраструктура	«Дунайський коридор» – розвиток транспортного сполучення та судноплавства в дунайському регіоні.	Будівництво нової автомобільної дороги Одеса – Рені. Категорія дороги – Іа (автомагістраль) протяжністю 261 км. Реалізація проекту пропонується у формі державно-приватного партнерства – концесії. Будівництво каналу для судового ходу у гирлі р. Дунай та нового конкурентоспроможного порту. Розбудова залізничного сполучення. Розвиток	Будівництво нової автомобільної дороги окупне у формі державно-приватного партнерства з економічною рентабельністю. Суттєвим чином скорочується транспортне плече	Прямий вплив на розвиток регіону. Створення нових робочих місць.	Будівництво автомобільної дороги Одеса-Рені – 5 років Будівництво	16 млрд. грн.	З метою оптимізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 08.12.2010 № 1256 «Про затвердження переліку проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного

№	Національний пріоритет згідно з Указом Президента України від 08.09.2010 року № 895	Назва проекту	Сутність проекту, стратегічні цілі	Економічна доцільність	Соціальний ефект	Термін реалізації	Орієнтовний обсяг фінансування	Результати за 2012 рік і кв. 2013 р.
			7-го міжнародного транспортного коридору. Закріплення стратегічної державної присутності у регіоні та поширення впливу. Інтеграція України у європейські транспортні коридори та збільшення транзитного потенціалу країни. Збільшення пропускної здатності коридору Чорне море – Дунай на території країни. Відновлення статусу України, як морської держави.	з країн Північно-Східної Європи до країн Балканського регіону. Будівництво каналу та порту із пропускною здатністю 10–12 млн. тонн/рік.		каналу та порту – 7 років.		розвитку (національні проекти), яким передбачається виключення з переліку національних проектів «Доступне житло» та «Дунайський коридор». Наразі вказаний проект постанови подано на розгляд уряду.
11	Олімпійська надія – 2022	«Олімпійська надія – 2022» – створення спортивно-туристичної інфраструктури	Створення спортивно-туристичної інфраструктури України, здатної прийняти Зимову олімпіаду 2022 року. Реалізація проекту передбачає розбудову, відповідно до вимог МОК, олімпійської інфраструктури за бюджетні кошти та будівництво туристичних об'єктів за інвестиційні кошти. Нове позиціонування туристичної привабливості України на міжнародному рівні. Підвищення туристичної привабливості. Потужний поштовх до розвитку туристично-спортивної галузі	Синергетичний вплив на економіку країни. Радикальне збільшення інвестицій у туристичну та суміжні галузі. Зростання туристичних потоків. Збільшення ВВП. Поштовх до розвитку малого та середнього бізнесу. Прискорений розвиток депресивного регіону України, його галузева спеціалізація.	Здоров'я нації. Розвиток спорту. Створення нових робочих місць.	5 років – перша черга; близько 9 років – загальний термін.	80 млрд. грн.	Відібрано складові національного проекту «Олімпійська надія – 2022»: «Львів – олімпійське місто», «Спортивний курорт Тисовець», «Боржава – резорт». Проводиться аудит спортивної інфраструктури, а також гірських територій Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей з метою підготовки до проведення Зимових Олімпійських ігор 2022 року в Україні. Ведеться підготовка до подання заявки до Міжнародного Олімпійського Комітету на право проведення Зимових олімпійських ігор 2022 року у Львові.

Джерело: складено автором на основі інформації з офіційної сторінки Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua>

(4G) освітньої мережі національного рівня – держава розраховує перевести всі навчальні матеріали для школярів у програму на базі 4G-мережі і таким чином заощадити 400 млн. грн. на виданні підручників. Зокрема, 1,5-2 млн. школярів зможуть придбати нетбуки вартістю до 2 тис грн. за схемою безвідсоткового кредиту [12]. А відмінники зможуть отримати нетбуки безкоштовно. Процентна ставка за кредитом для інших школярів уточнюється. У рамках цього проекту планується ввести в українських школах мультимедійні уроки, забезпечити всіх школярів комп'ютерами і побудувати національну мережу 4G, яка використовується в освітніх цілях.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» №4282-VI від 22.12.2011 року зі змінами на діяльність Держінвестпроекту України було передбачено видатки у розмірі 458 233,7 тис. грн., в тому числі на Заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України – 47 282,0 тис. грн. (на рівні 2011 року) та на Заходи щодо створення мережі регіональних перинатальних центрів, забезпечених інноваційними технологіями та сучасним обладнанням, – 379 614, 7 тис. грн., що на 245% більше у порівнянні з 2011 роком.

Протягом 2012 року Держінвестпроект України було реалізовано такі бюджетні програми: Керівництво та управління у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами, Заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України та Заходи щодо створення мережі регіональних перинатальних центрів, забезпечених інноваційними технологіями та сучасним обладнанням (рис. 1 – рис. 2). З метою залучення інвестиційних коштів для реалізації національних проектів, а також інформування потенційних інвесторів про інвестиційні можливості України протягом року Держінвестпроект України здійснювались заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України, на які у 2012 році загалом витрачено 36 522,9 тис. грн.

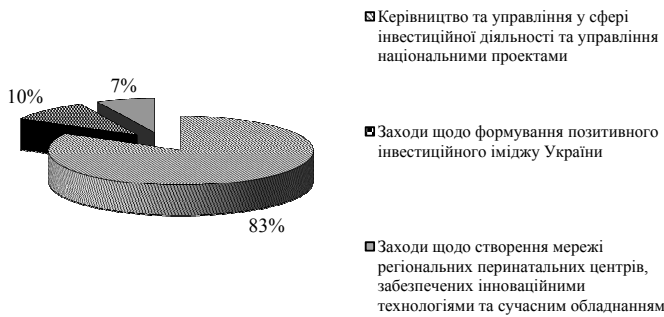
Протягом 2012 року здійснювалась робота щодо підписання договорів про співробітництво (меморандумів про взаєморозуміння) між Держінвестпроект України та іноземними установами, що займаються питаннями інвестицій. Проте за умови, коли в країні чинна податкова політика, нестабільність державної політики та корупція є найважливішими факторами для ведення бізнесу (рис. 3), результативність таких заходів малоімовірна.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та з метою сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами та забезпечення врахування громадської думки в процесі підготовки й організації виконання рішень Держінвестпроекту України, а також координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю щодо формування і реалізації державної інвестиційної політики та управління національними проектами України, утворено Громадську раду та затверджено її склад. Звітні дані свідчать, що упродовж 2012 року відбулось два засідання Громадської ради. На першому було обрано голову Громадської ради та його заступників, схвалено Положення про Громадську раду при Держінвестпроекті України та затверджено регламент роботи Громадської ради. На другому засіданні Голова Держінвестпроекту представив основні напрями діяльності Держінвестпроекту України та прозвітував про стан реалізації національних проектів.

В умовах відсутності в Україні досвіду управління мегапроектами державного значення розробку й реалізацію національних програм і проектів необхідно будувати на професійній основі, на системі підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, безперервної освіти і дистанційного навчання всіх учасників діяльності [13] – від держслужбовців, топ-менеджерів, дослідників до інженерів, техніків, кваліфікованих робітників. Це сприятиме загальному підвищенню освітнього рівня і затребуваності кваліфікованих кадрів.

Проте метою статті не є критичний аналіз процесу управління національними проектами, це можна знайти в періодичній пресі, Інтернеті, хоча з наукової точки зору є авторські зауваження до самої методології розробки та управління проектами, їх критеріїв відбору. Наприклад, назва «місто майбутнього» концептуально застаріла й аморфна (сьогодні в світі, особливо в країнах ЄС, успішно реалізуються проекти створення «інтелектуальних міст»). Виникає риторичне запитання: як можна презентувати проекти інвесторам, коли до цього часу не розроблено навіть техніко-економічні обґрунтування та ін.; є переконаність, що багато з цих проектів не будуть мати впливу на поліпшення якості життя пересічного громадянина. Завдання полягає в тому, як поліпшити соціальну спрямованість

Рис. 1. Розподіл асигнувань Державного бюджету 2012 року, %

Джерело: за даними Звіту про результати діяльності Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України за 2012 рік.

Рис. 2. Динаміка розподілу асигнувань Державного бюджету 2011 та 2012 років, грн.

Джерело: за даними Звіту про результати діяльності Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України за 2012 рік.

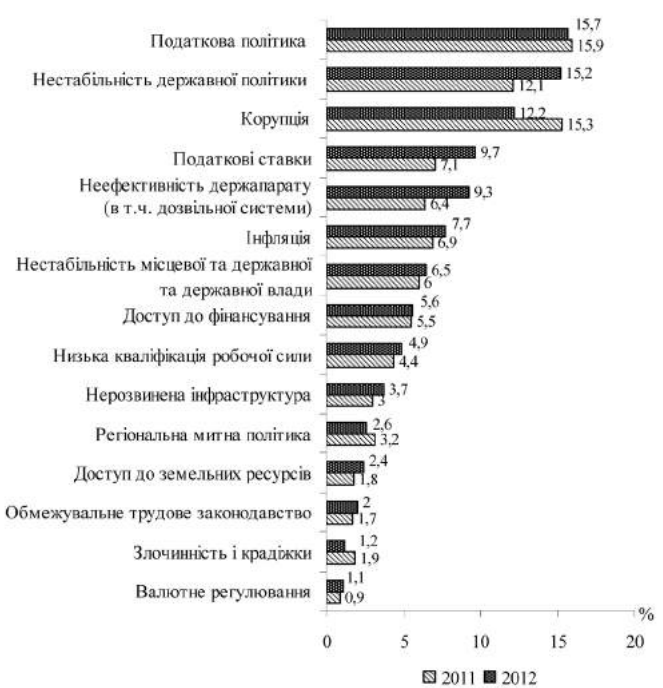
НП на основі залучення соціальних інновацій та реалізації соціального потенціалу суспільства, тобто усунути проблему відсутності «національного» в назві, а відповідно й принципової сутності зазначеного типу проектів.

Прагнення України інтегруватися до країн Європейського Союзу, що за Конституцією є соціальними, вимагає будувати свою соціально-економічну політику, спираючись на такі найважливіші принципи, як економічна воля людини, її право на вільний вибір будь-якого виду діяльності в сфері найманої праці й підприємництва; довіра до регулюючої ролі ринку й за необхідності його регулювання з використанням економічних методів; розвиток і економічна ефективність соціального ринкового господарства; соціальна справедливість і соціальна солідарність суспільства, які забезпечуються на основі розвитку акціонерної власності працівників, а також шляхом податкового перерозподілу доходів від багатих до бідних і більшого завантаження найбільш працездатних членів суспільства для того, щоб допомогти менш працездатним; гендерна рівність чоловіків і жінок; участь усіх громадян у управлінні державними й суспільними справами, участь працівників у керуванні виробництвом, розвиток системи соціального партнерства.

Критеріями оцінки ступеня соціальності правової демократичної держави також варто визначати дотримання прав і свобод людини; проведення активної й сильної соціальної політики; забезпечення стандартів гідного життя для більшості громадян; адресна підтримка найбільш уразливих верств і груп населення, скорочення й ліквідація бідності; гарантії створення сприятливих умов для реальної участі громадян у виробленні й соціальній експертизі рішень на всіх рівнях влади й керування; дотримання прав і гарантій, що визнають і розвивають систему соціального партнерства в якості основного механізму досягнення громадської згоди й балансу інтересів працівника й роботодавця при регулюючій ролі держави; гарантії, при яких будь-який суб'єкт господарювання, будь-який власник повинен нести конкретну соціальну відповідальність; права й гарантії, орієнтовані на зміцнення родини, духовний, культурний, моральний розвиток громадян, насамперед молоді, на дбайливе відношення до спадщини предків і спадкоємність поколінь, збереження самобутності національних та історичних традицій [14].

У цьому контексті стратегічні цілі НП повинні бути пов'язані з Концепцією людського розвитку², що розглядає розвиток людини як основну мету і крите-

Рис. 3. Найпроблемніші фактори для ведення бізнесу

Джерело: Фонд «Ефективне управління», опитування керівників підприємств у 2012 р.

рій суспільного прогресу. Головні цілі людського розвитку мають три напрями: по-перше, тривалість життя людини, підтримуючи задовільний стан здоров'я; по-друге, одержання освіти, яка відповідає сучасним вимогам; по-третє, доступ до засобів, що забезпечують гідний рівень життя. Найважливішим показником є щорічний індекс людського розвитку (ІЛР) у різних країнах світу. Саме ці три виміри відображають ключові можливості в забезпеченні всього процесу людського розвитку: прожити довге й здорове життя (вимір – довголіття); набути, розширювати й оновлювати знання (вимір – освіченість); мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя (вимір – матеріальний рівень життя).

Згідно з методологічними підходами за показником ІЛР країни світу поділяються на чотири групи: з дуже високим, високим, середнім та низьким індексами. Протягом останніх років Україна досягла прогресу у сфері людського розвитку, що вимірюється оновленим ІЛР, який є сумарним показником оцінки довгострокового прогресу за трьома основними напрямками людського розвитку: можливістю прожити довге та здорове життя, доступом до знань та ВНД на душу населення. У рейтингу 2011 року Україна посіла 76-е місце. Експерти оцінили український потенціал у 0,729 бала і зарахували державу до категорії «країни з високим рівнем потенціалу». Схожі показники мають Перу, Ямайка, Грузія, Венесуела й інші країни. Український показник вищий за середній світовий (0,682 бала), але нижчий від середнього європейського показника (0,751 бала).

У табл. 2 наведено огляд ключових аспектів людського розвитку, які характеризують соціальну інтеграцію, що дозволяє визначити, чи є суспільство інклюзивним та інтегрованим. Зокрема, індикатори показують масштаб рівності прав і можливостей у сфері зайнятості, загальний рівень нерівності, рівень безпеки людей, а також рівень довіри і задоволення в суспільстві. Оцінка життя, свободи й задоволеності працею фокусується на сприйнятті індивідами їхніх індивідуальних умов життя, а оцінка довіри до людей і уряду разом з оцінкою загальною задоволеністю життям в суспільстві дозволяє глибше зрозуміти ступінь задоволення людей суспільством в цілому [15]. Як бачимо, ступінь соціальної інтеграції України досить низький. Недооцінка соціальної бази інтеграційних процесів, відведення людині ролі об'єкта, а не суб'єкта інтеграційного процесу й самої соціальної політики, сформованої у верхніх ешелонах влади, наявність проблем, а подекуди й відмінностей у рівні соціального захисту й соціального забезпечення утримує від підтримки інтеграції багато соціальних груп.

Важливою обставиною є той факт, що Україна виділяється розмаїтістю регіонів, які відрізняються рівнем розвитку галузей економіки й орієнтацією на різні сектори зовнішнього й внутрішнього ринку. Рівень якості життя населення України досить неоднорідний (рис. 4), і результати економічного зростання

розподіляються вкрай нерівномірно, у зв'язку із цим національні проекти повинні орієнтуватися на мінімізацію регіональної диференціації.

Темпи розвитку економіки, суспільства й держави багато в чому визначаються ступенем і темпами розвитку інститутів соціального потенціалу нації. Звідси – сприяння цьому розвитку в інтересах економічного розвитку є не найважливішою умовою останнього. Особливо це стосується тих інститутів, що здатні акумулювати й використовувати творчу енергію активних соціальних груп нації, формувати креативний клас. В Україні колишні радянські інститути зруйновані або руйнуються, нові не створюються, державою й суспільством не підтримуються. Відповідно формування стратегії національного розвитку необхідно розпочинати із загальнонаціональної ідеології, орієнтованої на розвиток інститутів соціального потенціалу, які є реальними механізмами, здатними реалізувати таку ідеологію. На жаль, в Україні, де постійно відбувається збурення суспільства, спричинене протистоянням і боротьбою політичних партій, такої ідеології до цього часу не сформовано.

На рівні держави важлива роль належить формуванню й реалізації соціального потенціалу, який повинен бути здатним згуртувати суспільство у вирішенні загальнонаціональних проблем, виступати джерелом і фактором захисту громадянами своїх прав, бути доповнюючою силою державного регулювання у сферах, де його не вистачає, пом'якшувати соціальну, політичну, демографічну, національну напруженість, стримувати конфлікти усередині суспільства, сприяти підвищенню стабільності в суспільстві. Саме в таких умовах може активізуватися людський капітал, щоб стати важливим суб'єктом інноваційного розвитку економіки. Для

досягнення зазначеного необхідно є зацікавленість влади в реальному забезпеченні інноваційного розвитку; здатність влади розробляти та реалізувати програми інноваційного розвитку економіки; консолідувати суспільство заради економічного й соціального розвитку; відстоювати національні інтереси України.

Окрім того, важливими складовими соціального потенціалу є: відповідність структури зайнятості вимогам інноваційного розвитку економіки; матеріальні можливості працівників щодо підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня; купівельна спроможність населення в придбанні інноваційних продуктів; наявність інноваторів-підприємців в українському бізнес-середовищі. Важливу роль відіграє інноваційна культура; творче ставлення людей до роботи; прагнення до постійного підвищення свого освітньо-кваліфікаційного рівня; цінність самореалізації у професійній діяльності; цінність досягнення матеріального добробуту через професійну діяльність; здатність населення до систематичного засвоєння нових знань.

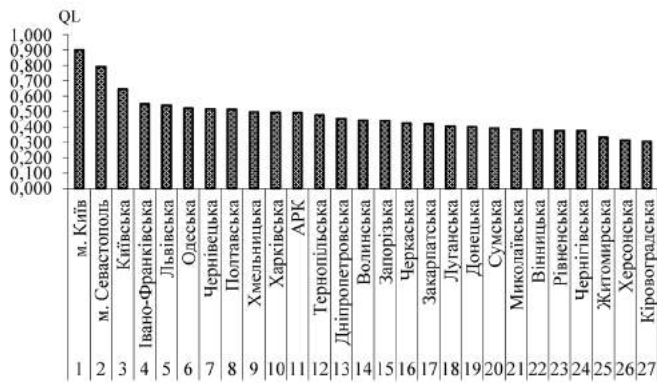
Отже, соціально-організаційне управління інноваційними процесами передбачає розбудову багаторівневої структури соціального впливу: від цілеспрямованої державної політики до ефективного менеджменту кожного конкретного національного інноваційного проекту. При цьому державний рівень повинен бути тісно пов'язаний із практикою управління в організаціях. З одного боку, він має акумулювати у своїх основних програмних документах і заходах досвід саморозвитку інноваційної діяльності, з другого – визначити її можливості й перспективи.

В умовах України системне досягнення соціальних цілей на основі новітнього технологічного базису полягає в переході економіки від експортно-сировинного

Таблиця 2. Соціальна інтеграція

Рейтинг країн за ІЛР	Зайнятість, уразливість і рівність можливостей			Сприйняття особистого благополуччя			Сприйняття суспільства			Безпека людини			
	Частка зайнятих у загальній чисельності населення (% осіб у віці 25 років і старші)	Безробіття серед молоді (% осіб у віці від 15 до 24 років)	Дитяча праця (% осіб від 5 до 14 років)	Загальна задоволеність життям (повністю незадоволені – 0, повністю задоволені – 10)	Задоволеність свободою вибору (% задоволених)	Задоволеність роботою (% задоволених)	Довіра до людей (% що відповіли «так»)	Задоволеність місцевою владою (% що відповіли «так»)	Довіра до уряду (% що відповіли «так»)	Сприйняття безпеки (% що відповіли «так»)	Кількість убивств (на 100 тис. чол.)	Кількість самогубств (на 100 тис. чол.)	
	2010	2005-2010	2001-2010	2007-2011	2007-2011	2011	2011	2007-2011	2007-2011	2007-2011	2004-2011	2001-2010	
												чол.	жін.
Країни з дуже високим рівнем людського розвитку													
1. Норвегія	65,9	9,3	..	7,6	93,0	92,8	54,0	81,0	0,6	17,3	6,5
2. Австралія	62,4	11,9	..	7,4	94,0	87,4	..	91,9	53,0	64,0	1,0	12,8	3,6
3. США	61,2	18,7	..	7,1	85,0	87,4	37,0	83,8	38,0	75,0	4,2	17,7	4,5
4. Нідерланди	61,5	7,8	..	7,6	91,0	94,5	46,0	94,5	60,0	79,0	1,1	13,1	5,5
5. Німеччина	57,2	9,1	..	6,7	89,0	89,0	31,0	93,9	43,0	78,0	0,8	17,9	6,0
6. Нова Зеландія	66,2	18,2	..	7,2	93,0	89,0	..	88,1	64,0	67,0	0,9	18,1	5,5
7. Ірландія	55,8	35,3	..	7,0	95,0	89,1	30,0	93,6	53,0	70,0	1,2	19,0	4,7
8. Швеція	62,5	23,8	..	7,5	93,0	91,8	55,0	92,5	64,0	78,0	1,0	18,7	6,8
9. Швейцарія	65,5	7,9	..	7,5	88,0	..	44,0	93,5	58,0	76,0	0,7	24,8	11,4
10. Японія	59,7	8,9	..	6,1	78,0	76,2	33,0	84,6	23,0	69,0	0,4	36,2	13,2
.....													
Країни з високим рівнем людського розвитку													
48. Бахрейн	72,2	..	5,0	4,5	73,0	79,3	11,0	88,2	..	60,0	0,6	4,0	3,5
49. Багамські Острови	71,9	21,7	27,4	1,9	0,6
50. Білорусь	54,4	..	5,0	5,2	57,0	65,7	34,0	76,6	59,0	60,0	4,9	48,7	8,8
51. Уругвай	65,9	21,7	8,0	6,1	78,0	78,0	27,0	83,8	73,0	48,0	5,9	26,0	6,3
.....													
76. Іран	46,1	33,9	..	4,8	57,0	65,0	..	76,3	56,0	55,0	3,0
77. Перу	77,4	16,2	34,0	5,6	72,0	74,1	12,0	75,3	19,0	46,0	10,3	1,9	1,0
78. Македонія	43,4	55,7	6,0	4,2	56,0	..	11,0	66,7	..	63,0	1,9	9,5	4,0
78. Україна	58,3	18,7	7,0	5,1	53,0	61,4	29,0	71,4	24,0	48,0	5,2	37,8	7,0
80. Маврикій	60,8	28,0	..	5,5	83,0	84,6	..	90,5	67,0	55,0	2,5	11,8	1,9
81. Боснія і Герцеговина	37,2	60,0	5,0	4,7	33,0	..	18,0	61,7	..	67,0	1,5
82. Азербайджан	70,8	15,2	7,0	4,7	49,0	57,8	27,0	73,4	74,0	74,0	2,2	1,0	0,3

Джерело: складено за даними [15, с. 186-189].

Рис. 4. Рейтингова оцінка якості життя регіонів України у 2011 році

Джерело: розроблено і складено автором на основі розрахунків за даними статистичних збірників.

до інноваційного соціально орієнтованого типу розвитку, що дозволить різко розширити конкурентні переваги національної економіки за рахунок нарощування її порівняльних переваг у науці, освіті й високих технологіях і на цій основі задіяти нові джерела економічного зростання й підвищення добробуту. Саме тоді джерелом високих доходів, зокрема, стає не тільки можливість одержання ренти від використання природних ресурсів, обумовленої сприятливою світовою кон'юктурою, а й виробництво нових ідей, технологій і соціальних інновацій. У такій постановці питання реалізація соціальних цілей економічного розвитку має низку якісних і кількісних характеристик, зокрема:

- 1) опора на технологічну модернізацію традиційних секторів національної економіки (сировинного, аграрного і транспортного) забезпечує випереджальне збільшення обсягу продукції галузей високих переділів;
- 2) перетворення інновацій у провідний фактор економічного зростання у всіх секторах економіки спричиняє підвищення продуктивності праці в секторах, що визначають національну конкурентоспроможність і забезпечують зниження енергоємності;
- 3) прискорення результативності процесу формування нового формату економіки – економіки знань.

Однак вирішення низки проблем соціального розвитку в умовах майже повної розбалансованості та неадекватності соціальних механізмів здійснення національних проектів вимагає використання соціогуманітарного знання (як теоретичних конструкцій, так і конкретних методів дослідження різних соціальних явищ) як засобу оптимізації інноваційних процесів і активізації інноваційної діяльності на всіх рівнях. Це у свою чергу передбачає створення гнучкої, обґрунтованої системи наукового забезпечення нацпроектів, що враховує логіку і специфіку здійснення не тільки власне конкретного проекту, а й особливості сприйняття, оцінки, взаємоадаптації елементів соціальної системи, конкретних суб'єктів до нових умов життєдіяльності, а також експертно відслідковує можливі перспективи й наслідки реалізації конкретного проекту. Зазначене вимагає упровадження інноваційних соціальних технологій – структурованої сукупності прийомів і методів, спрямованих на вивчення, актуалізацію й оптимізацію інноваційної діяльності, у результаті якої створюються і матеріалізуються проекти державного значення, що викликають якісні зміни в різних сферах життєдіяльності, орієнтовані на раціональне використання матеріальних, економічних і соціальних ресурсів. В основі технології забезпечення національних проектів має бути такий підхід до їх оцінки, у рамках якого можливий одночасний розгляд різних сторін взаємодії соціального середовища і нововведення, виявлення тих сторін цієї взаємодії, що більшою мірою впливають на успішність інноваційних процесів, а також розпізнавання й передбачення можливих проблем інноваційної практики.

Результативна реалізація інноваційних соціальних технологій при управлінні національними проектами можлива за умови упровадження моделі соціального партнерства – специфічної форми суспільних відносин, що тісно взаємозалежить від реалізації владних функцій та здійснення влади. Складні питання соціально-економічних і трудових відносин розв'язуються завдяки розвитку системи соціального партнерства разом із представниками профспілок, підприємців, уряду та інших владних структур. Слід зазначити, що соціальне партнерство – це не тільки засіб політичної та економічної стабілізації, а й механізм еволюційних змін у суспільстві.

ВИСНОВКИ

Національні проекти варто розглядати як важливі напрями реалізації соціальної функції держави, що безпосередньо виражають і предметно конкретизують її сутність стосовно задоволення соціальних потреб членів суспільства, враховують соціальні інтереси суспільства й людини, різних соціальних груп.

Національні проекти повинні розроблятися й реалізовуватись на основі відповідної методології із застосуванням прозорої системи цільових індикаторів, включати комплекс правових, організаційних і фінансових заходів, що вживаються державними органами влади, органами державної регіональної влади з метою якісного поліпшення життя населення країни, розвинути проведений економічний курс, визначити першочергові кроки в сфері охорони здоров'я, освіти, житлової політики.

Соціальні ініціативи розвивають здійснюваний державою економічний курс, проте можливим все це стане завдяки формуванню в країні сприятливих умов:

- по-перше, у держави мають бути фінансові ресурси, які в значному обсязі можуть бути спрямовані на вирішення соціальних завдань без загрози інфляції;
- по-друге, зміцнення державної влади (що абсолютно необхідно для успіху таких масштабних проектів);
- по-третє, держава повинна перейти до трирічного циклу бюджетного планування;
- по-четверте, основні політичні сили країни мають досягати згоди в тому, що саме на зазначених пріоритетах повинні зосереджуватися зусилля держави.

І найголовніше – повинен відбутися соціальний резонанс: відчутність результатів проекту для поліпшення якості життя значного прошарку населення країни.

ПОЯСНЕННЯ

¹ Статтю підготовлено за результатами виконання НДР «Націо-інтегруючий потенціал науково-інноваційної політики в Україні: соціо-гуманітарні аспекти» (2013 рік) у рамках цільової програми наукових досліджень НАН України «Гуманітарні технології як чинник суспільних перетворень в Україні».

² Концепція людського розвитку створювалася ПРООН саме для завдань сприяння людському розвитку у світовому масштабі, на міжнародному рівні. У зв'язку з цим методологія розрахунку індексу людського розвитку ПРООН ґрунтується на мінімальному наборі показників, за якими можна зібрати достовірні порівняльні дані в усіх країнах світу. Кожен із показників покликаний кількісно виразити один із ключових напрямів (вимірів) людського розвитку. Ці показники періодично переглядаються, вдосконалюються і т.ін., проте ключові виміри людського розвитку залишаються незмінними відтоді, як Мегнад Десаї та Амартья Сен винайшли індекс розвитку людського потенціалу (індекс людського розвитку – ІЛР), а ПРООН включила його у свою доповідь 1990 року.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова Е. В. Партнерство государства и бизнеса – ключевое звено финансирования приоритетных национальных проектов / Е. В. Иванова // Экономические науки. – 2008. – № 11. – С. 14-20.
2. Шемаєва Л. Г., Шемаєв В. В. Аналіз досвіду запровадження національних проектів на теренах СНД // Проблеми науки. – 2010. – № 11. – С. 43-49.
3. Приоритетные национальные проекты: цифры, факты, документы / Европа. – М., 2007. – 182 с.
4. Ряховская А. Н., Крюкова О. Г., Ерхов М. В. Зарубежный опыт устойчивого регионального развития на основе реализации национальных проектов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vipstd.ru/nauteh/> «Современная наука: актуальные проблемы теории и практики».
5. Петерсон Д. О бюджете на 2009 год. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lenta.ru/news/2008/12/7/york>
6. Батчиков С. А. Выдвижение «приоритетных национальных проектов»: шаг к долгожданной социальной переориентации реформационного курса? // Российский экономический журнал. – 2005. – № 9-10.
7. Аванесов В. С. Национальные проекты нужны, но другие – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.verav.ru/common/mpublic.php?num=60>.
8. Белякова Н. В. Зарубежный опыт реализации национальных проектов: Статья [Текст] // Н. В. Белякова / В сб.: Политика. Власть. Право. Вып. VII. Часть 2 / Под ред. С. А. Комарова. – СПб.: Издательство Юридического института (Санкт-Петербург), 2007.
9. Офіційна сторінка Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrproject.gov.ua>.
10. Указ Президента Украины «Про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 1078/2011 від 29.11.2011)» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrproject.gov.ua>.
11. Президент розширив перелік Національних проектів. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reformy.lg.ua/investors/in-news/111-president-rozshiriv-perelik-naconalnih-proektv.html>.
12. Каськів придумав схему економії держкоштів за рахунок грошей батьків школярів. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tyzhden.ua/News/17849>.
13. Керівництво з питань визначення компетентності (ICB). Версія 3.0, червень 2006 року, Міжнародна асоціація управління проектами IPMA, P.O.Box 11676 NL-3860 BD Nijkerk, The Netherlands.
14. Гриценко Н. Н. Концепция социального государства Российской Федерации // Уровень жизни населения регионов России. 2005. – №8-9. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vcu.ru/doc/ug89.doc>.
15. Доклад о человеческом развитии 2013. Возвышение Юга: человеческий прогресс в многообразном мире. Опубликовано для Программы развития Организации Объединенных Наций (ПРООН), 2013. – 203 с.